

Αρχές Βιοηθικής

Ασημακόπουλος Κωνσταντίνος
Αν. Καθηγητής Ψυχιατρικής

 ΜΝΥΜΗ ΑΓΓΟΛΛΗΝΑ ΙΗΤΡΟΝ, ΚΑΙ ΑΣΚΛΗΠΙΟΝ,
 ΚΑΙ ΥΓΕΙΑΝ, ΚΑΙ ΠΑΝΑΚΕΙΑΝ, ΚΑΙ ΘΕΟΥΣ ΠΑΝ
 ΤΑΣ ΤΕ ΚΑΙ ΠΑΣΑΣ, ΙΣΤΟΡΑΣ ΠΟΙΕΥΜΕΝΟΣ, ΕΠΙ
 ΤΕΛΕΑ ΠΟΙΗΣΕΙΝ ΚΑΤΑ ΔΥΝΑΜΙΝ ΚΑΙ ΚΡΙΣΙΝ ΕΜΗΝ
 ΟΡΚΟΝ ΤΟΝΔΕ ΚΑΙ ΞΥΓΓΡΑΦΗΝ ΤΗΝΔΕ ΗΓΗΣΑΣΘ
 ΑΙ ΜΕΝ ΤΟΝ ΔΙΔΑΞΑΝΤΑ ΜΕ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ ΤΑΥΤΗ
 Ν ΙΣΑ ΓΕΝΕΤΗΣΙΝ ΕΜΟΙΣΙ, ΚΑΙ ΒΙΟΥ ΚΟΙΝΩΣΑΣΘΑΙ, Κ
 ΑΙ ΧΡΕΩΝ ΧΡΗΖΟΝΤΙ ΜΕΤΑΔΟΣΙΝ ΠΟΙΗΣΑΣΘΑΙ, Κ
 ΑΙ ΓΕΝΟΣ ΤΟ ΕΞ ΟΥΤΕΟΥ ΑΔΕΛΦΟΙΣ ΙΣΟΝ ΕΠΙΚΡΙΝ
 ΕΕΙΝ ΑΡΡΕΣΙ, ΚΑΙ ΔΙΔΑΞΕΙΝ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ ΤΑΥΤΗΝ,
 ΗΝ ΧΡΗΖΩΣΙ ΜΑΘΘΑΝΕΙΝ, ΑΝΕΥ ΜΙΣΘΟΥ ΚΑΙ ΞΥ
 ΓΓΡΑΦΗΣ, ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΗΣ ΤΕ ΚΑΙ ΑΚΡΟΗΣΙΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
 ΛΟΙΠΗΣ ΑΠΑΣΗΣ ΜΑΘΗΣΙΟΣ ΜΕΤΑΔΟΣΙΝ ΠΟΙΗΣΑΣ
 ΘΑΙ ΥΙΟΙΣΙ ΤΕ ΕΜΟΙΣΙ, ΚΑΙ ΤΟΙΣΙ ΤΟΥ ΕΜΕ ΔΙΔΑΞΑΝ
 ΤΟΣ, ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΑΙΣΙ ΣΥΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΙΣΙ ΤΕ ΚΑΙ ΛΟ
 ΚΙΣΜΕΝΟΙΣ ΝΟΜΩ, ΙΗΤΡΙΚΩ, ΑΛΛΩ, ΔΕ ΟΥΔΕΝΙ
 ΔΙΑΙΤΗΜΑΣΙ ΤΕ ΧΡΗΣΟΜΑΙ ΕΠ' ΟΦΕΛΕΙΗ, ΚΑΜΝΟ
 ΝΤΩΝ ΚΑΤΑ ΔΥΝΑΜΙΝ ΚΑΙ ΚΡΙΣΙΝ ΕΜΗΝ, ΕΠΙ ΔΗΛΗ
 ΣΕΙ ΔΕ ΚΑΙ ΑΔΙΚΗ, ΕΙΡΞΕΙΝ, ΟΥ ΔΩΣΩ ΔΕ ΟΥΔΕ
 ΦΑΡΜΑΚΟΝ ΟΥΔΕΝΙ ΑΙΤΗΘΕΙΣ ΘΑΝΑΣΙΜΟΝ, ΟΥΔΕΥ
 ΦΗΓΗΣΟΜΑΙ ΞΥΜΒΟΥΛΙΗΝ ΤΟΙΗΝΔΕ ΟΜΟΙΩΣ ΔΕ ΟΥ
 ΔΕ ΓΥΝΑΙΚΙ ΠΕΣΣΟΝ ΦΘΟΡΪΟΝ ΔΩΣΩ, ΑΓΝΩΣ Δ
 Ε ΚΑΙ ΟΣΙΩΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΩ ΒΙΟΝ ΤΟΝ ΕΜΟΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝ
 ΗΝ ΤΗΝ ΕΜΗΝ, ΟΥ ΤΕΜΕΛ ΔΕ ΟΥΔΕ ΜΗΝ ΛΙΘ
 ΙΩΝΤΑΣ, ΕΚΧΩΡΗΣΩ ΔΕ ΕΡΓΑΤΗΣΙΝ ΑΝΔΡΑΣΙ ΠΡ
 ΗΙΟΣ ΤΗΣΔΕ, ΕΣ ΟΙΚΙΑΣ ΔΕ ΟΚΟΣΑΣ ΑΝ ΕΣΙΩ
 ΕΣΕΛΕΥΣΟΜΑΙ ΕΠ' ΟΦΕΛΕΙΗ, ΚΑΜΝΟΝΤΩΝ, ΕΚΤ
 ΟΣ ΕΩΝ ΠΑΣΗΣ ΑΔΙΚΗΣ ΕΚΟΥΣΙΗΣ ΚΑΙ ΦΘΟΡΗΣ, Τ
 ΗΣ ΤΕ ΑΛΛΗΣ ΚΑΙ ΑΦΡΟΔΙΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ ΕΠΙ ΤΕ ΓΥ
 ΝΑΙΚΕΙΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΔΡΩΝ, ΕΛΕΥΘΕΡ
 ΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΔΟΥΛΩΝ, Α Δ' ΑΝ ΕΝ ΘΕΡΑΠΕΙΗ,
 Η ΙΔΩ, Η ΑΚΟΥΣΩ, Η ΚΑΙ ΑΝΕΥ ΘΕΡΑΠΗΤΗΣ ΚΑΤΑ Β
 ΙΟΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ, Α ΜΗ ΧΡΗ ΠΟΤΕ ΕΚΛΑΛΕΕΣΘΑΙ
 ΕΞΩ, ΣΙΓΗΣΟΜΑΙ, ΑΡΡΗΤΑ ΗΓΕΥΜΕΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΤΟ
 ΙΑΥΤΑ, ΟΡΚΟΝ ΜΕΝ ΟΥΝ ΜΟΙ ΤΟΝΔΕ ΕΠΙΤΕΛΕ
 Α ΠΟΙΕΟΝΤΙ, ΚΑΙ ΜΗ ΞΥΓΧΕΟΝΤΙ, ΕΙΗ ΕΠΑΥΡΑΣΘ
 ΑΙ ΚΑΙ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ ΔΟΞΑΖΟΜΕΝΩ, ΠΑΡΑ Π
 ΑΣΙΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ ΕΣ ΤΟΝ ΑΙΕΙ ΧΡΟΝΟΝ ΠΑΡΑΒΑΙ
 ΝΟΝΤΙ ΔΕ ΚΑΙ ΕΠΙΟΡΚΟΥΝΤΙ, ΤΑΝΑΝΤΙΑ ΤΟΥΤΕΩΝ.

Ηθική

- Το σύνολο των θεσμοθετημένων κανόνων μιας κοινωνίας που καθορίζουν τη συμπεριφορά των ατόμων με βάση το κοινωνικά αποδεκτό, το καλό και το κακό
- Υποκειμενική αντίληψη και ατομική στάση απέναντι στη συγκεκριμένη κοινωνική ηθική
- Κλάδος της φιλοσοφίας που εξετάζει και μελετά τις πράξεις των ανθρώπων ως προς τη θετική ή αρνητική τους αξία, που έχει δηλαδή για αντικείμενο την εκτιμητική κρίση, αφού αναφέρεται στη διάκριση του καλού και του κακού

Ιατρική Βιοηθική

Η ιατρική βιοηθική εφαρμόζει τις αρχές και τους κανόνες της ευρύτερης καθημερινής ηθικής στο περιβάλλον της ιατρικής συγκυρίας.

Βιοηθική

Δεν είναι αδιαμόρφωτο σύνολο αφηρημένων
εννοιών που αγγίζει την ιατρική
καθημερινότητα μόνο περιφερικά

αλλά

συγκεκριμένη εξειδικευμένη δέσμη αρχών που
διαδραματίζει κεντρικότατο ρόλο στην
καθημερινή μάχιμη ιατρική πράξη

Όχι απλά προσπαθώ να κάνω το σωστό πράγμα

αλλά

Προσπαθώ να δώσω πειστικές απαντήσεις στο
ερώτημα ποιο είναι το σωστό πράγμα που
πρέπει να κάνω

Τι είναι σωστό;

Στη σύγχρονη πλουραλιστική κοινωνία είναι ιδιαίτερα προβληματική έννοια και επιπλέον η παράθεση επιχειρημάτων της χριστιανικής ηθικής εμφανίζεται αισθητά αποδυναμωμένη

Η βιοηθική είναι εναρμονισμένη με την
αντίληψη που διαπνέει την ηθική της
σύγχρονης πραγματικότητας
με την έννοια της διαμόρφωσης κρίσεων και
αποφάσεων που βασίζονται στη λογική

Η προσέγγιση καθημερινής ιατρικής συγκυρίας
εκπορεύεται από:

- Τις αρχές των θεωριών περί ηθικής
- Τη συσσωρευμένη εμπειρία της καθημερινής ιατρικής πραγματικότητας

Η βιοηθική μπορεί να ασκηθεί σε δύο επίπεδα

- Ημι-επαγγελματικό: εκφορά ανώδυνου και ατελέσφορου ή ακόμα και συναισθηματικά φορτισμένου λόγου.
- Επαγγελματικό: πειθαρχημένη και δομημένη αναζήτηση της σωστής προσέγγισης στα εκάστοτε διλήμματα που αναδεικνύει η άσκηση της καθημερινής ιατρικής πράξης

Το καθήκον του ιατρού

```
graph TD; A[Το καθήκον του ιατρού] --> B[Προαγωγή της υγείας]; A --> C[Θεραπεία της νόσου]; B --> D[Ενεργώ για το καλό του ασθενούς]; C --> D;
```

Προαγωγή της υγείας

Θεραπεία της νόσου

Ενεργώ για το καλό του ασθενούς

Ποιο είναι αυτό το καλό;

Ο ιατρός ασκεί κλινική πράξη ως:

- Εγγράμματος και εκπαιδευμένος επαγγελματίας και όχι ως φορέας καθηκόντων
- Αυτός που αποφασίζει για τις προκείμενες επιλογές και τις εναλλακτικές λύσεις και όχι απλός διεκπεραιωτής αποφάσεων άλλων
- Υποχρεωμένος να γνωρίζει απόλυτα τις βάσεις που στηρίζουν την ιατρική επιστήμη, μια εκ των οποίων είναι η βιοηθική (μέρος κάθε διαδικασίας για λήψη ιατρικής απόφασης)

Οι γιατροί και οι επαγγελματίες υγείας αντιμετωπίζουν συχνά βιοηθικά προβλήματα. Η βιοηθική δεν προσφέρει ετοιμοπαράδοτες λύσεις και απαντήσεις για κάθε πρόβλημα της ιατρικής καθημερινότητας .

Η βιοηθική είναι ένας βασικός πυρήνας
θεωρητικών γνώσεων και δεξιοτήτων
ανάλυσης, οι οποίες στη συνέχεια μπορούν
να εφαρμοστούν για την επίλυση υπαρκτών
προβλημάτων που αντιμετωπίζει καθημερινά
ο ιατρός που προσφέρει εξειδικευμένες
υπηρεσίες υγείας

Ο γιατρός δεν πρέπει να ξεχνά ποτέ ότι ο πάσχων δεν έχει μόνο σοβαρή βιολογική απόκλιση αλλά αποτελεί μια ξεχωριστή κοινωνική οντότητα και μια ιδιαίτερη προσωπικότητα.

Η Βιοηθική βασίζεται σε 4 βασικές αρχές

- Τις ιατρικές ενδείξεις
- Τις επιλογές του ασθενούς
- Την ποιότητα ζωής
- Τις συναρτώμενες παραμέτρους

Ιατρικές ενδείξεις

Η αρχή της προαγωγής του οφέλους,
αποφυγής ή ελαχιστοποίησης της βλάβης

Ιατρικές ενδείξεις

Η κλινική αντιμετώπιση περιλαμβάνει επανεξέταση της διάγνωσης και επιλογή της θεραπείας

Η κλινική αντιμετώπιση περιλαμβάνει επανεξέταση της διάγνωσης και επιλογή της θεραπείας

1. Ποιο είναι το πρόβλημα του ασθενούς; Διάγνωση; Πρόγνωση;
2. Είναι το πρόβλημα οξύ; Χρόνιο; Κρίσιμο; Επείγον; Αναστρέψιμο;
3. Ποιοί είναι οι στόχοι της θεραπείας;
4. Ποιές είναι οι πιθανότητες επιτυχίας έκβασης;
5. Ποιες είναι οι εναλλακτικές λύσεις σε περίπτωση αποτυχίας της θεραπείας;
6. Πως μπορεί ο συγκεκριμένος ασθενής να ωφεληθεί συνολικά από την ιατρική και πως μπορεί να αποφευχθεί η βλάβη

Οι επιλογές του ασθενούς

Η αρχή του σεβασμού της αυτονομίας του
ασθενούς

Οι επιλογές του ασθενούς

Όλες οι διαντιδράσεις ασθενούς – ιατρού συμβαίνουν επειδή ο ασθενής παρουσιάζεται στον ιατρό με ένα αίτημα.

Οι αξίες του ασθενούς αποτελούν αναπόσπαστο μέρος αυτής της διαντίδρασης

Οι επιλογές του ασθενούς

1. Είναι ο ασθενής νοητικά και νομικά ικανός; Υπάρχουν ενδείξεις ανικανότητας ;
2. Στην περίπτωση που ο ασθενής είναι ικανός, ποιες οι απόψεις του για τις επιλογές των ασθενών για τη θεραπεία;
3. Έχει ο ασθενής ενημερωθεί, κατανοήσει τα οφέλη και τους κινδύνους της θεραπείας; Έχει δώσει τη συγκατάθεσή του μετά την πληροφόρηση;
4. Σε περίπτωση ανικανότητας, ποιος άλλος θα ενημερωθεί και θα λάβειαποφάσεις για τον ασθενή;
5. Έχει ο ασθενής εκφράσει νωρίτερα συγκεκριμένες προτιμήσεις;
6. Είναι ο ασθενής απρόθυμος ή ανίκανος να υποβληθεί σε θεραπεία; Αν ναι, για ποιους λόγους;
7. Με λίγα λόγια, έχει ο ασθενής δικαίωμα σεβασμού των επιλογών του μέχρι του σημείου που επιτρέπει η ηθική και ο νόμος;

Ο ασθενής κάνει την επιλογή

Εξασφαλίζεται η συναίνεση του ασθενούς μετά από επαρκή πληροφόρηση και τη σιγουριά ότι κατανοεί και είναι σε θέση να αποφασίσει.

Ποιότητα ζωής

Η αρχή της προαγωγής του οφέλους και αποφυγής ή ελαχιστοποίησης της βλάβης, με στόχο την βελτίωση της ποιότητας ζωής του ασθενούς

Ο στόχος είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής του ασθενούς

1. Ποιες είναι οι προοπτικές με ή χωρίς θεραπεία για επιστροφή στη φυσιολογική ζωή;
2. Εάν πετύχει η θεραπεία , ποιές οργανικές, ψυχολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις - ελλείμματα είναι πιθανό να έχει ο ασθενής;
3. Υπάρχουν προκαταλήψεις που μπορούν να επηρεάσουν την εκτίμηση του θεραπευτή σε σχέση με την ποιότητα ζωής του ασθενούς;
4. Η παρούσα ή μελλοντική κατάσταση του ασθενούς είναι τέτοια ώστε η συνέχιση της ζωής να θεωρηθεί ανεπιθύμητη;
5. Υπάρχει σχέδιο ή σκεπτικό για την διακοπή της θεραπείας;
6. Υπάρχει σχεδιασμός για ανακούφιση και παρηγορητική αγωγή;

Άλλες συναρτώμενες παράμετροι

Αρχές νομιμότητας και δικαιοσύνης / ισοτιμίας

Τα ιατρικά οφέλη να απονέμονται δίκαια, ούτως
ώστε άνθρωποι με παρεμφερείς ανάγκες και
συνθήκες ζωής να αντιμετωπίζονται ισότιμα.

1. Υπάρχουν οικογενειακά ζητήματα που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τις αποφάσεις για τη θεραπευτική αγωγή;
2. Υπάρχουν ιατρικά και νοσηλευτικά ζητήματα που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τις αποφάσεις για τη θεραπευτική αγωγή;
3. Υπάρχουν οικονομικοί και χρηματικοί παράγοντες;
4. Υπάρχουν όρια στην εχεμύθεια / εμπιστευτικότητα;
5. Υπάρχουν προβλήματα με την κατανομή των πόρων;
6. Υπάρχουν νομικά ζητήματα που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τις αποφάσεις;
7. Υπάρχει ανάμιξη κλινικής έρευνας ή μελέτης;
8. Υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων από την πλευρά των ιατρών ή του νοσοκομείου;

Ιατρικές ενδείξεις

Αξιολόγηση ιατρικής κατάστασης και
προτεινόμενης θεραπείας

Ερωτήματα :

- Εκπληρώνεται κάποιος ιατρικός στόχος;
- Τι πιθανότητες υπάρχουν;
- Εάν όχι, μήπως η προτεινόμενη θεραπεία είναι μάταιη;

Επιλογές του ασθενούς

- Ερωτήματα
 - Τι επιθυμεί ο ασθενής;
 - Είναι ικανός να αποφασίζει; Αν όχι ποιος θα αποφασίσει για αυτόν;
 - Οι επιθυμίες του ασθενούς αντανακλούν μια διαδικασία:
 - Πληροφόρησης
 - Κατανόησης
 - Οικειοθελούς απόφασης

Ποιότητα Ζωής

- Περιγραφή της ποιότητας ζωής του ασθενούς με όρους του ασθενή
- Ποια η υποκειμενική άποψη του ασθενούς για την ποιότητα ζωής
- Είναι η ποιότητα ζωής «χειρότερη από την ελάχιστη»;

Συναρτώμενα ερωτήματα

Υπάρχουν κοινωνικές, νομικές και θεσμικές καταστάσεις που μπορεί να :

- Επηρεάσουν την απόφαση;
- Να επηρεαστούν από την απόφαση;

(πχ αδυναμία να πληρωθεί η θεραπεία, ανεπαρκής κοινωνική στήριξη)

Βιοηθική: ξεχωριστός επιστημονικός τομέας

- Αντιμετωπίζουμε τον ασθενή και όχι τη νόσο
- Τεχνολογική πρόοδος
- Κόστος των παρεχόμενων υπηρεσιών

Ποιοτική ιατρική φροντίδα που συνίσταται σε:

- Evidence based
 - Cost effective
 - Bioethical
- } πρακτικές

Δηλαδή:

Η ποιοτική φροντίδα είναι η ενδεδειγμένη (Evidence based) φροντίδα η οποία θα πρέπει να είναι αποτελεσματική όσον αφορά στο κόστος (Cost effective) και συγχρόνως πληροί όλα τα διατυπωμένα βιοηθικά κριτήρια

Μοντέλα ιατρικής πρακτικής

- Επαγγελματικό μοντέλο
 - Έμφαση στις ιατρικές ενδείξεις και τις προτιμήσεις του ασθενούς
- Οικονομικό μοντέλο
 - Έμφαση στη σχέση κόστους αποτελεσματικότητας
- Managed care: (διαχειριζόμενη ιατρική φροντίδα) :
 - Επιχειρεί συγκερασμό των δύο μοντέλων δίνει όμως έμφαση στο κόστος αποτελεσματικότητα

Βιοηθική- κλινική πράξη

Ευέλικτη, προσαρμοσμένη στις συνθήκες
απάντηση στα ερωτήματα

Αριστοτέλης

Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ,
ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς,
ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος
ὀρίσειεν

(*HN* 1106b36-1107b2)

Αριστοτέλης

Η αρετή είναι μια έξη προαιρετική
(συνήθεια που έχει επιλεγεί από το άτομο)

και βρίσκεται στη μεσότητα (μεταξύ έλλειψης και
υπερβολής)

όπως αυτή (τη μεσότητα) την καθορίζει η λογική
του φρόνιμου ανθρώπου.

(HN 1106b36-1107b2)

Αριστοτέλης

Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ,
ἐν μεσότητι οὔσα τῇ πρὸς ἡμᾶς,
ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος
ὀρίσειεν

(*HN* 1106b36-1107b2)